

ส่วนที่ 3

การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาของท้องถิ่น ในเขตจังหวัดขอนแก่น

3.1 ปัจจัยและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนา

3.1.1 การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและพลังงาน ภาวะโลกร้อนทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้นส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศแปรปรวน ภัยธรรมชาติมีความรุนแรงมากขึ้น มีโอกาสเกิดได้ทั้งภาวะฝนทิ้งช่วง ขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง และภาวะฝนตกหนัก น้ำท่วมฉับพลัน เกิดการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ระบบนิเวศจะอ่อนแอ เกิดการสูญเสียน้ำที่ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ ภาวะโลกร้อนยังส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำ และโรคระบาดเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของประชากร นอกจากนี้ระดับคาร์บอนไดออกไซด์และอุณหภูมิที่สูงขึ้น การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช จะส่งผลกระทบต่อระบบการเพาะปลูกและปริมาณผลผลิตทางการเกษตรทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหาร และความเสียหายของพืชผลทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจให้กับประเทศที่มีภาคเกษตรเป็นแหล่งรายได้สำคัญ การพัฒนาจะต้องเร่งอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้สมบูรณ์และคงความหลากหลายทางชีวภาพ มีความพร้อมในการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ให้ความรู้และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการลดก๊าซเรือนกระจกบนฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนร่วมกับประชาคมโลกในการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3.1.2 การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านสังคม โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อขาดแคลนแรงงานหนุ่มสาวที่จะเข้ามาทดแทน การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือเพื่อทดแทนกำลังแรงงาน และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมิใช่มีเพียงด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น ทำให้งบประมาณสำหรับการลงทุนพัฒนาในด้านอื่น ๆ ลดลง ดังนั้นจะต้องเตรียมความพร้อมด้านระบบสวัสดิการสังคมเพื่อรองรับการปรับตัวเข้าสู่โครงสร้างผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อสังคม

3.1.3 กระแสนิยมและการแพร่ขยายของวัฒนธรรมโลก คนหนุ่มสาวมีค่านิยมการบริโภคตามวัฒนธรรมตะวันตก ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เที่ยวเตร่ ดื่มสุรา ติดการพนัน และขาดการออม รวมทั้งปัญหาเยาวชนติดเกมสื่อบันเทิง และการมั่วสุมทางเพศในแหล่งบันเทิง ทำให้แรงยึดเหนี่ยวทางประเพณีและวัฒนธรรมลดลง จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นฐานการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3.1.4 ประเด็นปัญหาสำคัญของจังหวัดขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ประสบปัญหาภัยธรรมชาติเป็นประจำทุกปี เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วม ซึ่งเพิ่มความรุนแรงและมีระยะเวลายาวนานมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดที่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ถูกหลักวิชาการ โดยปัญหาสำคัญมีดังนี้

1. ปัญหากัญแห้ง จังหวัดขอนแก่นประสบปัญหากัญแห้งเป็นประจำทุกปี ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภค และการเกษตร ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง 4 ระดับ คือ

1) พื้นที่เสี่ยงภัยสูง เนื้อที่ประมาณ 1,846,409 ไร่ หรือร้อยละ 27.8 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ด้านทิศใต้ของอำเภอเมืองขอนแก่น ทิศใต้ของอำเภอบ้านฝาง และอำเภอหนองเรือ ทิศตะวันตกของอำเภอพระยืน และครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของอำเภอมัญจาคีรี ชนบท แวงน้อย แวงใหญ่ พล โคกโพธิ์ไชย โนนศิลา และบางส่วนของพื้นที่ อำเภอบ้านไผ่ หนองสองห้อง และเปือยน้อย ปี 2554 มีหมู่บ้านเสี่ยงภัยแล้ง จำนวน 511 หมู่บ้าน

2) พื้นที่เสี่ยงภัยปานกลาง เนื้อที่ประมาณ 3,554,170 ไร่ หรือร้อยละ 53.5 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนใหญ่กระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ปี 2554 มีหมู่บ้านเสี่ยงภัยแล้ง จำนวน 1,123 หมู่บ้าน

3) พื้นที่เสี่ยงภัยน้อย เนื้อที่ประมาณ 149,626 ไร่ หรือร้อยละ 2.3 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด ในเขตพื้นที่อำเภอภูเวียง ภูผาม่าน และชุมแพ ปี 2554 มีหมู่บ้านเสี่ยงภัยแล้ง จำนวน 697 หมู่บ้าน

4) พื้นที่เสี่ยงภัยน้อยที่สุด มีเนื้อที่ประมาณ 1,073,329 ไร่ หรือร้อยละ 16.1 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในเขตบริเวณพื้นที่โครงการชลประทานหนองหวาย และบริเวณใกล้เคียงกับลำน้ำและแหล่งน้ำหลัก

2. ปัญหาดินเค็ม พื้นที่ที่ประสบปัญหาดินเค็ม มีประมาณ 2 ล้านไร่ หรือร้อยละ 29.4 ของพื้นที่จังหวัด โดยมีพื้นที่ดินเค็มอยู่ในเขตอำเภอด้านตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มลำน้ำชี ได้แก่ อ.เมืองขอนแก่น บ้านฝาง พระยืน ชนบท บ้านไผ่ มัญจาคีรี พล หนองสองห้อง บ้านแฮด โนนศิลา และเปือยน้อย โดยเป็นดินเค็มระดับเล็กน้อยถึงปานกลางประมาณ 1.9 ล้านไร่ และระดับมากถึงมากที่สุดประมาณ 0.1 ล้านไร่ นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่สูงที่มีชั้นหินเกลือรองรับอยู่ด้านล่างกระจายอยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อ.เมืองขอนแก่น บ้านฝาง แวงน้อย พล หนองสองห้อง น้ำพอง และซำสูง ทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกหลักสุขาภิบาล จังหวัดขอนแก่น มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 225 แห่ง มีปริมาณขยะประมาณ 1,000 ตัน/วัน มีขยะที่ได้รับการจัดการอย่างถูกหลักสุขาภิบาลประมาณ ร้อยละ 30.25 โดยมีระบบกำจัดที่ถูกหลักสุขาภิบาลเพียง 7 แห่ง รองรับปริมาณขยะได้ประมาณ 300 ตัน/วัน ขยะส่วนที่เหลือยังมีการจัดการที่ไม่ถูกหลักวิชาการ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3.2 การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนา

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานภาพการพัฒนาในปัจจุบันและโอกาสการพัฒนาในอนาคตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดขอนแก่น ด้วยเทคนิค SWOT Analysis มีดังนี้

➤ จุดแข็ง (Strengths)

1. เป็นองค์กรที่สามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่
2. มีบุคลากรเพียงพอ และมีความรู้ ความสามารถ รวมถึงมีเครื่องมือ และอุปกรณ์สนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ
3. เป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดสามารถแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด
4. ขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า การลงทุน และการคมนาคมขนส่งของภูมิภาค และอนุภูมิภาคอินโดจีน
5. ขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาค มีสถาบันการศึกษารอบคลุมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ตลอดจนเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา
6. มีโรงพยาบาลและศูนย์การแพทย์ที่ทันสมัย พร้อมให้บริการด้านสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน
7. เป็นที่ตั้งของส่วนราชการทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และสถาบันการเงิน องค์กรธุรกิจที่พร้อมให้บริการคำแนะนำและสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอ
8. มีเอกลักษณ์เฉพาะด้าน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ศาสนาโบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น สามารถพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน
9. เป็นแหล่งผลิตผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าพื้นเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น
10. เป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนาของหน่วยงานต่าง ๆ มีโรงแรมที่ทันสมัยได้มาตรฐาน และศูนย์ประชุมขนาดใหญ่รองรับการจัดประชุมระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

➤ จุดอ่อน (Weakness)

1. ท้องถิ่นมีงบประมาณไม่เพียงพอกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น
2. การบริหารงบประมาณยังไม่สามารถกระจายงบประมาณเพื่อบริหารงานและพัฒนาได้ครอบคลุมการพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน
3. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการทำลายสิ่งแวดล้อมในเขตเมืองและชุมชนเพิ่มมากขึ้น ก่อให้ปัญหาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน
4. มีการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เขตเมือง ทำให้ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร และมีผู้สูงอายุและเด็กอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชนมาก
5. ผลผลิตภาคการเกษตรขาดคุณภาพและมีผลผลิตต่อไร่ต่ำ
6. การทำงานยังขาดการประสานความร่วมมือ และไม่เชื่อมโยงบูรณาการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

➤ โอกาส (Opportunity)

1. นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ให้อิสระแก่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากรของท้องถิ่น
2. นโยบายรัฐบาลสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่นเพิ่มขึ้น
3. นโยบายรัฐบาลในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ OTOP ให้แต่ละชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาสินค้าชุมชนสู่ระดับสากล
4. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สนับสนุนให้พัฒนาจังหวัดขอนแก่น เป็นเมืองศูนย์กลางของภูมิภาคในด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม และการบริการ
5. ตลาดมีความต้องการพืชพลังงาน สินค้าเกษตรและอาหารมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจะเพิ่มความมั่นคงในการประกอบอาชีพภาคการเกษตรและเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร
6. นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลเกี่ยวกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี ให้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
7. นโยบายความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเชิงพื้นที่ เช่น แก่งละว้า ขยะน้ำเสีย โดยการสนับสนุนของหน่วยงาน สถาบันวิชาการ บูรณาการร่วมกัน

➤ ภัยคุกคาม (Threats)

1. ขอนแก่นประสบภัยธรรมชาติตามฤดูกาล เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม และปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ
2. การไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกสู่กลุ่มวัยรุ่นผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ติดเกมส์ เล่นการพนัน และมีพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อสุขอนามัย เช่น โรคอ้วน ความดัน โรคหัวใจ
3. ปัญหาโลกร้อน ทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพและการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ
4. โรคอุบัติใหม่ร้ายแรง เช่น ไข้หวัด 2009 H1N1 ไข้หวัดนก ไข้เลือดออกสายพันธุ์ใหม่ คุกคามสุขภาพของประชาชน
5. การเพิ่มของประชากรแฝงที่เข้ามาอาศัยในชุมชนเมือง และการขยายตัวของเมืองทำให้เกิดปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น
6. ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกิจถ่ายโอนไม่สามารถดำเนินการได้ตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด ส่งผลต่อการดำเนินงานตามภารกิจถ่ายโอน
7. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและภาวะเศรษฐกิจโลก ราคาน้ำมันและความผันผวนของสินค้า